

# ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU NA ZDRAVÍ V HOROLEZECTVE

## ÚVOD

Lezenie a zvlášť horolezectvo je vo všeobecnosti považované za „extrémny“ a „nebezpečný“ šport. Zdá sa, že pri počutí slova „lezenie“ väčšine ľudí okamžite napadne asociácia s nebezpečenstvom, zranením, či priamo smrťou. Aj keď táto spojitosť nie je až taká nevyhnutná, ba ani taká častá ako sa to traduje medzi laickou verejnosťou, nemožno prehliadnuť fakt, že ku zraneniam a to i veľmi vážnym pri našom športe dochádza.

Keby sme žili v USA – krajine vraj posadnutej súdnymi spormi, ďalším ohnivkom v reťazi asociácií by bola „zodpovednosť za škodu“. Došlo k úrazu, to znamená, že niekde sa stala chyba a tú chybu musel niekto urobiť. Zistíme kto a zažalujeme ho o náhradu škody na zdraví. V našich končinách to našťastie so súdnymi spormi zatiaľ nepreháňame, ale naše právo tiež ochraňuje zdravie človeka a poskytuje mechanizmy slúžiace na určenie zodpovednej osoby a náhradu škody oprávnenému.

Keďže lezenie a horolezectvo sa vezie na módnjej vlne adrenalínových športov, a výcvik nováčikov sa stále viac deje organizovane v horoškolách a kurzoch, než len tak medzi kamarátmi na skalách, stáva sa aj otázka právnej zodpovednosti aktuálnou a naliehavou.

Tento dokument nemá byť vyčerpávajúcou štúdiou o právnej zodpovednosti, pri danom rozsahu je to v podstate nemožné. Nemá byť ani referenčnou príručkou na riešenie problémových situácií - na to je život príliš rozmanitý a problematika príliš zložitá a citlivá na okolnosti konkrétneho prípadu. Mojou ambíciou pri tvorbe tohto dokumentu však bolo upriamiť pozornosť na existujúce riziká, poskytnúť základné informácie o problematike a na záver predložiť niekoľko všeobecných odporúčaní.

## ZODPOVEDNOSŤ VŠEOBECNE

### *PODSTATA PRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI*

Definovať podstatu a povahu právnej zodpovednosti sa pokúšalo mnoho vynikajúcich právnikov a v početných publikáciách sú navrhované a obhajované viaceré koncepcie chápania právnej zodpovednosti. Nie je cieľom tohto materiálu dopracovať sa k teoreticky čistej definícii právnej zodpovednosti a nie je to ani potrebné. Aby však bolo úplne jasné o čom sa na nasledujúcich stranách bude rozprávať, treba vedieť, že zodpovednosťou budeme rozumieť **právnu povinnosť (sekundárnu), ktorá vzniká povinnému subjektu potom a preto, že porušil inú (primárnu) právnu povinnosť**.

Napríklad, ak si požičiam od oddielu čakana na zimnú výpravu do hôr, mám *zo zákona* povinnosť túto vec opatrovať a chrániť pred poškodením, stratou alebo zničením. Ak ten čakana stratím porušil som svoju (primárnu) povinnosť – chrániť ho pred stratou a preto nastupuje (sekundárna) povinnosť – nahradiť škodu, ktorá tým oddielu vznikla. Samozrejme, je rozdiel, či ho zabudnem na parkovisku pri odchode, alebo ho stratím v lavíne. Predpokladom zbavenia sa zodpovednosti sa budeme venovať v osobitnej časti.

Zodpovednosť však nevzniká len tým, že dôjde k porušeniu nejakej povinnosti. Aby zodpovednosť mohla vzniknúť musia byť splnené viaceré predpoklady súčasne. Ak sa preukáže, že čo len jeden z nich nebol naplnený ku vzniku zodpovednosti nedôjde a poškodený bude znášať svoju ujmu sám. V ďalšej časti sa na tieto predpoklady pozrieme bližšie.

#### *PREDPOKLADY PRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI*

- (a) Porušenie právnej povinnosti, môže nastať aktívnym konaním osoby, alebo opomenutím toho, čo malo byť v súlade s právom vykonané. Predmetná povinnosť môže vyplývať zo všeobecne záväzných právnych predpisov (zákony, nariadenia vlády a vyhlášky), zo súkromnoprávných úkonov (napr. zmluvy), alebo iných normatívnych aktov (stanovy právnických osôb, interné bezpečnostné predpisy a pod.).
- (b) Vznik škody. Škodou rozumieme každú majetkovú ujmu, a na základe ustanovení zákona aj určité nemajetkové ujmy (ujma na zdraví alebo v osobnostnej sfére). Súčasťou prípadnej náhrady je skutočná škoda (teda reálne zmenšenie majetku) a ušlý zisk (teda to čo poškodený mohol získať, keby nedošlo k vzniku škody)
- (c) Príčinná súvislosť medzi porušením právnej povinnosti a vznikom škody. Príčinná súvislosť vyjadruje vnútorný vzťah protiprávneho konania a škody. Je to vzťah príčiny a následku.
- (d) Zavinenie vyjadruje subjektívny psychický vzťah konajúceho ku svojmu konaniu a ku škode. Ide teda o jediný subjektívny predpoklad zodpovednosti, na rozdiel od predchádzajúcich troch objektívnych predpokladov. Zavinenie rozlišujeme úmyselné a nedbanlivostné. Úmysel pritom môže byť priamy, alebo nepriamy a nedbanlivosť rozoznávame vedomú a nevedomú.

#### *ŠKODA*

Vznik škody je zjavne nevyhnutným predpokladom vzniku zodpovednosti za škodu. Škoda pritom môže vzniknúť v majetkovej sfére (krádež alebo zničenie vecí) alebo v osobnostnej sfére – ujma na zdraví, prípadne na osobnostných právach (právo na ochranu súkromia, právo na dôstojnosť...). Uhrádza sa skutočná škoda – teda to, o čo sa reálne zmenšil majetok poškodeného a ušlý zisk, teda to čo mohol poškodený získať pri očakávanom chode vecí, keby nebolo došlo ku vzniku škody.

V ďalšom sa budeme zaoberať hlavne zodpovednosťou za škodu na zdraví, pretože ide nepochybne o citlivejšiu oblasť. Treba však mať na pamäti, že pokiaľ ide o princípy vzniku a posudzovania zodpovednosti, nerozhoduje či ide o škodu majetkovú alebo nemajetkovú. Preto všetko čo bude nižšie spomenuté platí s minimálnymi odchýlkami aj pre zodpovednosť za škodu v majetkovej sfére.

#### *PRÁVNA POVINNOSŤ*

Aby mohol byť naplnený predpoklad porušenia právnej povinnosti, musí predovšetkým takáto povinnosť existovať. Ustanovená bude, ako sme už spomínali o všeobecne záväzných právnych predpisoch, alebo iných normách, ktoré je daná osoba povinná dodržiavať (napr. Interné bezpečnostné predpisy, stanovy, poriadky, či metodické pokyny).

Práve s poslednou menovanou kategóriou predpisov súvisí aj takzvaná všeobecná prevenčná povinnosť, ustanovená v §415 Občianskeho zákonníka, podľa ktorej je každý povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, majetku, prírode a životnom prostredí. To znamená – hlavne v prípade predchádzania škodám na zdraví – dodržiavať jednak bežné a univerzálne platné pravidlá bezpečnosti (nebudem napríklad „zo žartu“ strkať kamaráta dolu strmým svahom, kde sa pri páde môže zraniť) a jednak špeciálne pravidlá, ktoré sa týkajú len horolezectva, keďže vyplývajú zo samotnej povahy tejto činnosti a z nutnosti používať horolezeckú zaist'ovaciu techniku.

Často môže byť mimoriadne zložité dokázať, že nedošlo k porušeniu žiadnej povinnosti, vrátane tej z §415 OZ, hlavne keď nie vždy je celkom jasné čo to znamená „počínať si tak aby nedochádzalo ku škodám...“. Určitým návodom môže byť rozsudok najvyššieho súdu z roku 1980, podľa ktorého porušenie pravidiel športovej hry – v tomto prípade futbalu – spočívajúce v použití nedovoleného spôsobu hry, treba posúdiť ako konanie odporujúce tejto povinnosti.

Žiaľ, alebo možno našťastie, nemáme zatiaľ súdne rozhodnutie, ktoré by sa špeciálne zaoberalo škodou na zdraví spôsobenou pri vykonávaní horolezeckého športu, preto budeme musieť vychádzať z uvedeného princípu a aplikovať ho na podmienky horolezectva a špeciálne na podmienky horolezeckého výcviku.

#### *OKOLNOSTI VYLUČUJÚCE PROTIPRÁVNOSŤ*

Právo však pamätá aj na situácie, v ktorých úkon, hoci inak odporujúci právu nemožno považovať za protiprávny. Charakterizované sú takzvanými okolnosťami vylučujúcimi protiprávnosť:

- výkon práva, ktorý už pojmovo vylučuje protiprávnosť;
- plnenie povinnosti vyplývajúcej z právnych predpisov;
- svojpomoc môže ohrozený primeraným spôsobom použiť za predpokladu, že bezprostredne hrozí zásah do jeho práva;
- konanie v krajnej núdzi ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť je charakterizované existenciou bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva, ktoré konajúci sám nevyvolal a nemožnosťou toto nebezpečenstvo odvrátiť inak. Následok takéhoto konania však nesmie byť rovnako závažný, alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil;
- nutná obrana vylučuje zodpovednosť za spôsobenú škodu, ak ju konajúci použil proti hroziacemu alebo trvajúcemu útoku a pritom nebola zrejme neprimeraná povaha a nebezpečnosť takéhoto útoku;
- súhlas poškodeného je relevantný za predpokladu, že dala osoba spôsobilá na právne úkony ešte pred vznikom škody a týkal sa práv s ktorými môže jednotlivec disponovať.

S posledným bodom úzko súvisí otázka rôznych „vyhlásení“ a „reverzov“ v ktorých vyhlasujúci uznáva, že horolezectvo je nebezpečný šport, a že „prevádzkovateľ steny (horoškola, inštruktor) nezodpovedá za prípadné škody na zdraví...“. Život a zdravie človeka sú totiž podľa slovenského právneho poriadku takými hodnotami, ktoré je potrebné chrániť bez ohľadu na želanie ich nositeľa. Nikto teda nemôže iného zbaviť zodpovednosti za škodu na svojom živote alebo zdraví.

Ak napríklad lezec pri lezení na umelej stene spadne relatívne nízko nad zemou a „vytkne“ si členok kvôli nerovnosti na podlahe (nerovnaké žinenky, alebo neupravený podklad pri otvorenej stene), domnievam sa, že ani podpísaný „reverz“ nechráni prevádzkovateľa steny pred prípadnou žalobou. Iná otázka je, či by slovenské súdy boli náchylné priznávať v takýchto prípadoch vysoké odškodné a aký vplyv na výšku odškodného by malo podpísanie, či nepodpísanie reverzu. Súčasný stav slovenskej judikatúry však neumožňuje uspokojivo a s konečnou platnosťou vyriešiť túto otázku.

### *PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ*

Medzi protiprávnym konaním a škodou musí existovať vzťah príčiny a následku, odborne nazývaný príčinná súvislosť. Pre vznik zodpovednosti je vždy treba preukázať, že bez určitého protiprávneho konania by škoda nebola vznikla, a v prípade viacerých spolu pôsobiacich príčin aj podiel protiprávneho konania na vzniku škody.

Existencia príčinnej súvislosti sa posudzuje vždy podľa okolností konkrétneho prípadu a často je jej dokazovanie veľmi zložitá. Pre ilustráciu však posluží príklad, keď inštruktor vezme na túru v horách nováčika napriek tomu, že tento nie je vystrojený ochrannou prilbou a nevelký padajúci kameň zraní nováčika na hlavu. Inštruktor zjavne zanedbal svoju povinnosť dbať o to aby nováčik mal riadnu výstroj, a to bolo príčinou vzniku škody. Keby totiž nováčik prilbu mal, nebolo by sa mu vôbec nič stalo.

Na druhej strane, ak v rovnakej situácii kameň zasiahne nováčika do ramena, vznikne mu síce ujma na zdraví, ale inštruktor za túto škodu zodpovedný nebude, pretože sa nedá tvrdiť, že prilba by nováčika pred týmto zranením uchránila. Príčinná súvislosť nie je daná.

### *ZAVINENIE A JEHO VÝZNAM PRE POSUDZOVANIE VZNIKU ZODPOVEDNOSTI*

Nezaškodí si zopakovať, že zavinenie vyjadruje vzťah konajúceho k jeho konaniu. Dve základné formy zavinenia sú: úmysel a nedbanlivosť. Úmyslu sa nebudeme bližšie venovať pretože jednak je dostatočne jasný a jednak, okrem nižšie uvedenej výnimky, na vznik zodpovednosti spravidla stačí zavinenie nedbanlivostné.

Vedomej nedbanlivosti sa konajúci dopustil ak *vedel*, že svojím konaním môže spôsobiť škodu, ale *bez primeraných dôvodov sa spoliehal*, že ju *nespôsobí*. Ako nevedomú nedbanlivosť zase označujeme situáciu, keď konajúci *nevedel* o tom, že môže spôsobiť škodu, hoci o tom *vedieť mal a mohol*.

Toto rozlišovanie je zaujímavé hlavne z toho dôvodu, že v slovenskom práve platí takzvaná „prezumpcia zavinenia“. Znamená to, že pri vzniku škody sa nedbanlivostné zavinenie *predpokladá* a kto sa chce zodpovednosti zbaviť, musí dokázať, že škodu nezavinil. Teda že sa nedopustil ani najslabšej formy zavinenia – nevedomej nedbanlivosti.

To znamená dokázať, že nevedel, a ani nemohol vedieť o tom, že svojím konaním môže spôsobiť škodu. Typickým príkladom by bolo dosiaľ nezdokumentované zlyhanie určitého bežne používaného uzla - viaceré takéto prípady uvádza P. Schubert vo svojej publikácii Bezpečnosť a riziko.... S dnešnou metodikou a všeobecnou dostupnosťou informácií si však takýto dôkaz dokážem predstaviť len ťažko – povedzme že by šlo o začiatočníkov bez odborného vedenia lezúcich „na vlastnú päsť“, rozhodne však nie pri skúsených horolezcov, nehovoriac už o inštruktoroch. Ku špecifickej situácii inštruktorov sa ešte vrátíme.

Predpokladajme teda, že omnoho častejšie budú situácie, keď konajúci o možnosti vzniku škody vie, a napriek tomu sa rozhodne pokračovať. Neznamená to automaticky, že je so vznikom škody uzročený – vždy je tu možnosť dokázať, že jeho rozhodnutie bolo informované, že mal primerané dôvody spoliehať sa na to, že škodu nespôsobí.

Dotyčný horolezec teda vedel, že môže škodu spôsobiť – napríklad traverzoval lavínózny svah a videl, že prípadná lavína môže zasiahnuť inú dvojku vystupujúcu k úpätiu steny – bude sa snažiť preukázať, že mal primerané dôvody predpokladať, že lavínu nestrhne – napríklad našťudoval lavínovú situáciu v oblasti a preskúmal kvalitu snehu pomocou sondy. Takéto opatrenia by osobe primerane znalej lavínovej problematiky umožnili odhadnúť pravdepodobnosť – nikdy nepôjde o úplnú istotu - strhnutia lavíny. Aj keď by mal tento horolezec smolu a jeho odhad ukázal nesprávny, mohol by sa zbaviť prípadnej zodpovednosti poukázaním na fakt, že mal primerané dôvody na svoj predpoklad.

Samozrejme, samotné našťudovanie situácie nestačí. Potrebná je hlavne schopnosť správne zhodnotiť zistené fakty a vyvodiť z nich závery. Hoci v zložitých situáciách, kde pôsobí veľa faktorov – vyššie spomenutá situácia s lavínou, ale napríklad aj postup viacčlenného horolezeckého družstva v stene – je často nemožné zvážiť všetky dôsledky, a niekedy nevyhnuté dochádza k omylom, nie je možné sa zbaviť zodpovednosti len tvrdením, že „každý sa môže pomýliť“. Pokiaľ je „mylné“ rozhodnutie evidentne nesprávne, zjavne nerešpektujúce zistené podmienky, poukazuje to na existenciu hrubej nedbanlivosti.

Hrubá nedbanlivosť je poslednou (a tak trochu „nesystémovou“) formou zavinenia. Na rozdiel od predchádzajúcich sa uplatňuje výlučne v občianskom práve a nie je zákonom definovaná. Komentátori pod hrubou nedbanlivosťou spravidla rozumejú „neobyčajné (zvlášť závažné) porušenie nutnej opatrnosti, prípadne starostlivosti, ktoré zahŕňa v sebe tak vedomú nedbalosť ako aj výnimočné a závažné prípady nevedomej nedbanlivosti späté s porušením povinnosti vyplývajúcej z povolania, funkcie a postavenia škodcu...“.

#### *ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ ÚMYSELNÝM KONANÍM PROTI DOBRÝM MRAVOM*

Špeciálnym prípadom zodpovednosti, s ktorou môžu byť horolezci konfrontovaní, je zodpovednosť za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom. „Dobré mravy“ nie sú v zákone a v podstate nikde presne definované, napriek tomu každý má asi predstavu, čo sa za týmto pojmom skrýva. V reči právnej teórie ide o také konanie, ktoré síce neodporuje zákonu, ale ktoré poškodzuje záujmy fyzických alebo právnických osôb spôsobom, ktorý sa vo všeobecnosti medzi poctivými ľuďmi považuje za neprípustný. Príkladom konania proti dobrým mravom by mohlo byť napríklad poskytnutie zámerne nepravdivých informácií o lezeckej ceste (napr. obtiažnosť, objektívne nebezpečenstvo, čas potrebný na zdolanie). Stojí za povšimnutie, že musí ísť o úmyselné konanie. Teda ak som cestu liezol pred viacerými rokmi a v dobrej viere vo svoju pamäť poskytnem nepravdivé informácie, nedôjde ku vzniku zodpovednosti, lebo som tak neurobil vedome a so zámerom poškodiť adresátov mojej „dobrej rady“. Treba teda dúfať, že medzi horolezcami nebude dochádzať k škodám spôsobeným takýmto konaním príliš často.

#### *ZODPOVEDNOSŤ INŠTRUKTORA*

##### *ZVÝŠENÁ MIERA ZODPOVEDNOSTI*

Z predchádzajúcich odsekov vyplýva, že subjektom zodpovednosti sú obaja spolulezci bez ohľadu na ich skúsenosti, či postavenie inštruktora, alebo nováčika. Ak ktokoľvek poruší právnú

povinnosť, zodpovedá za škodu, ktorú tým spôsobil. Náš právny poriadok na rozdiel od napr. nemeckého neprenáša celú zodpovednosť na skúsenejšieho člena lezeckej dvojky, či družstva. Napriek tomu však poskytuje mechanizmus, ktorý umožňuje zohľadniť relatívnu skúsenosť, či neskúsenosť jednotlivcov. Tento mechanizmus spočíva práve v subjektívnom predpoklade zodpovednosti – v zavinení.

Zopakujme si, že najslabšou formou zavinenia je nevedomá nedbanlivosť, ktorej sa dopustí ten, kto nevedel, že svojím konaním môže spôsobiť škodu, hoci to vedieť mohol a mal. Je zrejmé, že dôkazná situácia v prípade inštruktora bude diametrálne odlišná od situácie nováčika. O tom, že inštruktor vedel, resp. že vedieť mal svedčí predsa jeho osvedčenie o absolvovaní inštruktorského kurzu, to, že sa horolezectvu venuje už viacero rokov, ako aj fakt, že je povinný sledovať metodickú literatúru a oboznamovať sa s novými zisteniami na poli bezpečnosti. Preto aj takáto nevedomosť inštruktora bude pravdepodobne posudzovaná ako hrubá nedbanlivosť, o ktorej sme už písali vyššie. O tom či vedieť mohol, rozhoduje dostupnosť daných informácií. Dnes je však už ťažko predstaviteľné, že by nejaká informácia týkajúca sa bezpečnosti bola známa, povedzme v Nemecku, ale ešte „nedorazila“ k nám.

Na druhej strane nováčik po absolvovaní základného kurzu bude disponovať značne užšími vedomosťami a takmer žiadnymi praktickými skúsenosťami, nebude teda posudzovaný podľa takého prísneho štandardu ako inštruktor. To však neznamená, že sa vyhne napríklad zodpovednosti za škodu spôsobenú nedbanlivým istením!

#### *OBMEDZENÁ OSOBNÁ ZODPOVEDNOSŤ INŠTRUKTORA*

Postavenie inštruktora je ďalej špecifické v tom, že inštruktor pravdepodobne bude vykonávať výcvik nováčikov v rámci oddielového výcviku, či komerčnej horoškoly. Nie je teda v priamom vzťahu s cvičeným nováčikom, pretože ten je „žiakom“ horoškoly, nie individuálneho inštruktora.

Na takúto situáciu Občiansky zákonník pamätá ustanovením, že škoda je spôsobená právnickou osobou keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Zjavne, výcvik nováčikov je činnosťou horoškoly a inštruktor je tým, ktorého horoškola na túto činnosť použila – bez ohľadu na to či je inštruktor zamestnancom horoškoly, členom oddielu, ktorý poskytuje výcvik, alebo bol na výcvik len jednorázovo pozvaný.

Ďalej zákon ustanovuje, že tieto „použitú“ osoby za takto spôsobenú škodu nezodpovedajú. Teda aj za predpokladu, že inštruktor pri výcviku spôsobí svojmu zverencovi škodu na zdraví, nebude za ňu zodpovedať, pretože zákon pripisuje zodpovednosť horoškole, resp. oddielu. Inštruktor by bol priamo zodpovedný len v prípade „excesu“ teda v prípade, že by jeho aktivity vybočili z medzí činnosti horoškoly – napríklad by došlo k úrazu pri pokuse o zostup pomocou paraglajdu (pokiaľ to samozrejme nie je v osnovách kurzu). O exces, teda o prekročenie medzí činnosti by naopak nešlo, ak by cvičiteľ horoškoly vykonával (či už z poverenie, alebo z vlastnej vôle) povinnosti inštruktora. Ide síce o prekročenie jeho kvalifikácie, ale stále ide o regulárnu činnosť horoškoly a preto bude zodpovedať organizátor horoškoly.

Pokiaľ je inštruktor zamestnancom horoškoly, zodpovedá voči svojmu zamestnávateľovi podľa pracovnoprávných predpisov. Pracovnoprávna zodpovednosť je obmedzená trojnásobkom mesačnej mzdy, s výnimkou prípadov excesu, alebo konania pod vplyvom alkoholu. Pokiaľ

inštruktor nie je v pracovnoprávnom alebo obchodnom (živnost') vzťahu k horoškole, táto má v podstate len teoretickú možnosť domôcť sa od neho náhrady škody, ktorú musela zaplatiť.

Nič z predchádzajúcich odsekov sa samozrejme nevzťahuje na inštruktora vykonávajúceho výcvik samostatne – či už ako predmet svojej podnikateľskej činnosti, alebo hoci aj bezodplatne. Tu je jeho zodpovednosť voči poškodenému priama a neobmedzená.

### *ZODPOVEDNOSŤ (ZA) MALOLETÝCH*

Inštruktor sa dostáva do špecifického postavenia, ak je mu na výcvik zverená osoba, ktorá nedovršila osemnásť rok života. V takom prípade nielen že zodpovedá za svoje konanie, ale za istých okolností aj za škodu spôsobenú konaním jeho neplnoletého zverenca.

Podľa občianskeho zákonníka, ak maloletý spôsobí škodu, zodpovedá za ňu len vtedy, ak je schopný ovládať svoje konanie a posúdiť jeho následky. Ten kto je poverený vykonávať nad maloletým dohľad (inštruktor) zodpovedá s ním spoločne a nerozdielne. V prípade, že maloletý nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť následky, zodpovedá za škodu ním spôsobenú výlučne inštruktor. Ten sa však môže zodpovednosti zbaviť, ak preukáže, že náležitý dohľad nezanedbal. Čo vlastne znamená „náležitý dohľad“ sa určuje vždy od prípadu k prípadu, na základe zistených konkrétnych okolností.

Ako príklad môže poslúžiť situácia, keď maloletý zverenec „pre zábavu“ zhodí zo steny uvoľnený kameň a zraní horolezca ležúceho nižšie. O schopnosti ovládať konanie niet pochýb, a keďže sa zúčastňuje horolezeckého výcviku, možno predpokladať, že nejde o tak malé dieťa, ktoré by si neuvedomovalo možné následky takého konania. Bude teda zodpovedné za spôsobenú škodu, ale spolu s ním bude zodpovedný aj inštruktor, ak sa pravda zodpovednosti nezbaví.

Iná situácia nastane, ak počas lezenia neplnoletý v dôsledku svojho veku a neskúsenosti prepadne panike a pri nekontrolovanom „boji o život“ uvoľní kamennú lavínu. V takom prípade maloletý zjavne nebol schopný ovládnuť svoje konanie a preto nemožno uvažovať o jeho zodpovednosti za prípadnú škodu. Oстане na inštruktorovi aby dokázal, že nezanedbal náležitý dohľad. To by v danom prípade znamenalo najmä, že dôsledne zvažil spôsobilosť zverenca na takú cestu, upozornil ho na známe ťažké, či nebezpečné miesta, cestu dostatočne zaistil (napr. v traverze) tak aby neplnoletého nevystavoval zbytočnému strachu a pod.

### *TRESTNOPRÁVNE DÔSLEDKY*

Inštruktor horolezectva má, na základe svojho postavenia, tiež zvýšenú mieru trestnej zodpovednosti. Doteraz sme sa zaoberali občianskoprávnou zodpovednosťou, ktorej účelom je nahradiť škodu poškodenému. Trestné právo ma, na druhej strane za cieľ potrestať škodcu. Ak dôjde pri horolezeckom výcviku ku škode na zdraví, môže za určitých okolností dôjsť až k trestnému stíhaniu osoby, ktorá škodu spôsobila. Ako uvidíme v niektorých skutkových podstatách je zohľadnené zvláštne postavenie inštruktora a jeho trestnoprávna zodpovednosť je v niektorých prípadoch prísnená.

#### **(a) Ublíženie na zdraví (z nedbanlivosti)**

Podľa §223 Trestného zákona, *kto inému z nedbanlivosti ublíži na zdraví tým, že poruší dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie alebo uloženú mu podľa zákona, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok, alebo zákazom činnosti.*

Ide tu o ľahké ublíženie na zdraví, ku ktorému dôjde v dôsledku porušenia dôležitej povinnosti vyplývajúcej z niekoho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, či uloženej podľa zákona.

V oblasti horolezeckého výcviku možno o povinnostiach vyplývajúcich z povolania či zamestnania uvažovať jedine pri horských vodcoch a profesionálnych inštruktoroch komerčných horoškôl. Aj v prípade dobrovoľných inštruktorov pri výcviku v rámci oddielu však ide o postavenie, či funkciu (napr. vedúci zájazdu) v zmysle uvedeného ustanovenia trestného zákona.

Predpokladom trestnej zodpovednosti je v tomto prípade zvláštne postavenie subjektu (páchateľa).

### **(b) Ťažké ublíženie na zdraví (z nedbanlivosti)**

Podľa §224(1) TZ, *kto inému z nedbanlivosti spôsobí ťažkú ujmu na zdraví potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo zákazom činnosti.*

Vidíme, že tohto trestného činu, sa môže dopustiť ktokoľvek – na rozdiel od predchádzajúceho, nemusí byť v špeciálnom postavení (napr. inštruktor). Avšak osoba v špeciálnom postavení má aj v tomto prípade sprísnenú trestnú zodpovednosť – ide o tzv. kvalifikovanú skutkovú podstatu, a takáto osoba čelí vyšším sadzbám trestu. Ak páchateľ spácha takýto čin preto, že porušil dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo uloženie mu podľa zákona, potresce sa podľa §224(2) odňatím slobody na *šesť mesiacov až päť rokov.*

## **ZÁVER**

Na záver teda môžeme skonštatovať, že nielen inštruktori, ale všetci, ktorí sa venujú horolezectvu sú vystavení riziku právnej zodpovednosti tak pri horolezeckom výcviku, ako aj pri bežnej horolezeckej činnosti.

Prirodzenou otázkou je, čo robiť aby sme toto riziko čo najviac obmedzili, prípadne úplne vylúčili? Odpoveď je zrejma: dodržiavať právne predpisy, metodické pokyny a návody. Koniec koncov, vznikli hlavne preto to, aby ku škodám dochádzalo čo najmenej. A kde nie je škoda, nemôže byť ani zodpovednosť za ňu. A pokiaľ ku škode napriek tomu dôjde, budeme schopní preukázať, že sme urobili naozaj všetko pre to, aby k nej nedošlo, a týmto spôsobom sa zodpovednosti zbavíme. Samozrejme, v teréne nie je vždy možné bezo zvyšku dodržiavať metodiku a podobne ako sú rozličné podmienky v jednotlivých prípadoch, bude rozličné aj posúdenie vzniku zodpovednosti. Preto odchýlenie sa od metodických predpisov nemusí automaticky znamenať vznik zodpovednosti. Dôležité bude preukázať, že k nemu nedošlo bezdôvodne, nepremyslene, nevedomky – skrátka z nedbanlivosti.

Sú však situácie, keď právne, či metodické predpisy vyžadujú niečo, čo sa reálne dá len veľmi ťažko splniť. Napríklad povinnosť kontrolovať stav materiálu, alebo povinnosť nevziať na výcvik osobu, ktorej zdravotný stav to neumožňuje. Je prakticky nemožné aby inštruktor zistil poškodenie lana, ktoré si nováčik doniesol, ak nie je povrchovo viditeľné. Tiež vyžadovať zdravotnú prehliadku od každého účastníka pred každou oddielovou akciou je pomerne nepraktické a zaťažujúce.



V takýchto prípadoch zastávam názor, že inštruktor (horoškola, oddiel) sa môže spoliehať na vyhlásenie dotyčnej osoby, že si je vedomá nárokov horolezeckého výcviku a že jej zdravotný stav jej umožňuje ho absolvovať, či vyhlásenie, že všetok vlastný materiál, ktorý hodlá v rámci výcviku používať spĺňa predpísané normy, a že s ním nebolo zaobchádzané spôsobom nedovoleným v návode na používanie, či údržbu. Takéto vyhlásenia by mali stačiť na preukázanie dostatočnej opatrnosti na strane inštruktora, oddielu, či horoškoly. Alternatívou je striktné vyžadovanie lekárskeho prehládok pred každou akciou (výcvikom), či zákaz používania vlastného materiálu nováčikov.

A napriek tomu, čo je vyššie uvedené o (ne)možnosti súhlasiť so škodou na zdraví, považujem za dobrú prax aj vyžiadanie si vyhlásenia o tom, že nováčik (účastník kurzu) si je vedomý existencie objektívneho nebezpečenstva, nepredvídateľných okolností a všeobecne nebezpečnosti horolezeckého športu. Ak to aj neposkytne úplnú ochranu pred prípadným vznikom zodpovednosti, určite to psychologicky pôsobí na daného nováčika, núti ho uvedomiť si nebezpečenstvo a snažiť sa mu predchádzať, a pri najhoršom, môže takéto vyhlásenie poslúžiť na vylepšenie dôkaznej situácie žalovaného inštruktora, či oddielu.

Keď sa v predchádzajúcich odsekoch spomína „vznik zodpovednosti“, pravdepodobne sa medzi ostatnými informáciami stráca dôležitý detail, a to, že vo väčšine prípadov nepôjde o trestnú zodpovednosť, ktorú uplatňujú orgány činné v trestnom konaní z úradnej moci, ale o zodpovednosť občianskoprávnú – v občianskom práve platí, že kde niet žalobcu, niet ani sudcu – a preto aby sa súd vôbec začal zaoberať uvedenými nuansami vzniku zodpovednosti, musel by dotyčný poškodený podať žalobu. A osobne dúfam, že tých bude čo najmenej.

Samozrejme, nemožno súhlasiť s tým aby obeť vážnych prípadov nedbanlivosti, či neschopnosti inštruktorov alebo spolulezcov zostali bez odškodnenia, ale rovnako si myslím, že je nežiaduce aby „každá modrina“ skončila pred súdom. Právna úprava zodpovednosti je výborným prostriedkom na predchádzanie škodám a na náhradu, keď už ku škode dôjde, ale nie je náhradou za zdravý rozum, triezve uvažovanie a dôsledné konanie. A hlavne – nech už bude výsledok právnej analýzy akýkoľvek – každý zo zúčastnených, poškodený možno ešte viac než škodca, by sa mal zamyslieť nad sebou a nad tým čo mohol spraviť aby ku škode nedošlo a uvedomiť si, že hoci nás chráni aj právo, v prvom rade sa musí chrániť každý sám.